

Tillbaka till ANTISEMITISMEN

Statliga propagandakampanjer är en del av regeringen Orbáns sätt att bygga en paranoid berättelse om det »riktiga« Ungern. Nyhögerns islamofobi, nationalchauvinism och enpartistatsträvan vävs ihop med gammal antisemitism. Allt för att få en korrupt regim av roffande miljonärer att framstå som folkets försvarare.

TEXT OCH BILD: JOAKIM MEDIN

Det nygamla 1930-talet.

Den forna nazistbunkern i Budapests judiska kvarter luktar fortfarande av jord och fukt. Bara tre månader har passerat sedan Avner Friedman, en israelisk advokat och konsthandlare, öppnade upp portarna till det nya underjordiska muséet The Shoa Cellar. Där får besökare se gamla förhörsrum, celler och vad som tydligen var ett av de kontor där SS-överstelöjtnanten Adolf Eichmann arbetade, när han organiserade deportationen av Ungerns judar till Auschwitz gaskamrar.

Avner Friedman leder varje dag guide turer nere i bunkern och berättar om Förintelsen, på engelska och hebreiska. En stor del av besökarna är israeliska turister. Den här eftermiddagen består sällskapet av en äldre man och en medelålders kvinna från Haifa. Båda två chockas när Friedman berättar hur antisemitismen lever vidare i Europa – särskilt i Ungern.

– Sorosaffären har varit ett fruktansvärt exempel på det. George Soros är en mångmiljardär som kritiserat Ungern för att bryta mot mänskliga rättigheter. Premiärministern här tyckte inte om det så han satte upp bilder överallt av Soros. Han skrattade på bilderna, precis som i nazisternas propaganda på 1930-talet. Regeringen har lagt miljontals euro på detta!

– Men vad säger folket här då, undrar den israeliska kvinnan, som är polis till yrket.

– De är likgiltiga. Kampanjen mot Soros är ett tecken på antisemitisk agitation och på att det inte finns någon riktig demokrati här.

Turisterna från Israel bleknar ännu mer. Under sommaren har den kampanj i Ungern som

»Stinkande jude«. Regeringens andra affisch från hatkampanjen mot George Soros fick genast antisemitiskt klotter på sig.

Friedman berättar om åstadkommit många internationella protester och rubriker.

I slutet av maj sattes en affisch med George Soros, som är en 87-årig amerikansk mångmiljardär och investerare, upp på reklamplaceringar, vägskyltar, telefonbås, kollektivtrafiken och på andra annonsplatser. Där avbildades George Soros hållandes i trådarna till en marionettdocka, föreställandes vänsteroppositionens ledare. I början av juli dök en andra affisch upp. Sedan dröjde bara 24 timmar innan fotografier av klottret på affischerna fick stor spridning i sociala medier.

»Stinkande jude«. George Soros hade fått orden skrivna med tusch på sin panna. På den andra affischen hade Soros nu avbildats ensam, med sluga ögon och ett självsäkert flin. Stora bokstäver ropade ut Låt inte Soros få det sista skrattet! – tillsammans med en påminnelse om att 99 procent av befolkningen hade motsatt sig illegal immigration, i en nyligen genomförd rådgivande folkomröstning.

Det är premiärminister Orbán och hans regeringsparti Fidesz som stått bakom alla affischer. De har ingått i en större och mycket påkostad hatkampanj sedan början av 2017, mot Soros och en konspiratorisk migrationsplan han anses ligga bakom. Kampanjen har även dykt upp i ungersk radio, Tv, i broschyrer som postats till landets samtliga hushåll – och allt är skattefinansierat. Både inhemska och utländska röster har riktat stark kritik mot att man anspelat på antisemitiska förställningar, eller kan elda på sådana. För i Ungern är det välkänt att Soros, född som György Soros i Budapest år 1930, är av judisk härkomst.

– Ungern har haft antisemitism tidigare i historien. Antisemitismen finns kvar även idag och jag tror den kommer finnas i framtiden också. Det är som en traditionell del av det ungerska samhället, säger András Heisler, ordförande i paraplyorganisationen Mazsihisz, som representerar Ungerns olika judiska församlingar.

Mazsihisz har sitt kontor i samma byggnad som det nyöppnade The Shoa Cellar, på Wesselényigatan i Budapests sjunde distrikt. Precis bakom Stora synagogan som är den största av sitt slag i Europa. Säkerheten är hög för att komma in i området.

András Heisler betonar att situationen är komplicerad. Mazsihisz har ett gott samarbete med Orbáns regering i flera projekt, för

Monument som lägger Ungerns historia till »rätta«.

att exempelvis rusta upp ett judiskt sjukhus, synagogor och begravningsplatser. Men parallellt med detta har det i flera år funnits »allvarliga ideologiska problem«.

2014 utropade regeringen ett nationellt minnesår för Förintelsen och lät bland annat resa ett nytt monument på Frihetstorget

i Budapest. Där avbildades Ungern som en oskyldig ärkeängel Gabriel, som attackerades av en skrikande nazitysk örn. Mazsihisz och många andra anklagade regeringen för att vilja vitmåla Miklós Horthys regim (1920-1944) och bara skuldbelägga Nazityskland för Förintelsen. Regeringen nämnde knappt

att Ungern var det första europeiska landet som införde antisemitiska lagar, under Miklós Horthy, eller att Horthy samarbetade med Adolf Hitler.

– Orbán vill ta tillbaka några värderingar från förr och därför hämtar han dem från Horthys era. Det tycker inte judar alls är bra, eftersom Horthy stiftade lagar mot oss i över 20 år och gjorde situationen mycket svår. Den vägen ledde sedan till Auschwitz, säger Heisler.

I dag tre år senare fortsätter judiska aktivister en protestaktion framför Gabrielmotivet i Budapest. Mazsihisz markerade också omedelbart mot Sorosaffischerna och skrev ett brev till Orbán för att uppmana honom att stoppa kampanjen, som man kallade för »mardröm« för judar. Man varnade för farliga konsekvenser eftersom antisemitiskt hat genast hade dykt upp. Soros judiska identitet har visserligen inte nämnts i kampanjen, men det behövs inte.

– Soros är en symbolisk figur, som alla genast identifierar som den rika, judiska bankiren. Det är något alla förstår och det är därför Fidesz skapat kampanjen.

För nästa vår är det trots allt parlamentsval, påminner Heisler. Landets största oppositionsparti Jobbik är högerextremt och har använt sig av en ultranationalistisk, antiromsk och antisemitisk retorik för att locka röster. Fidesz har redan i åratal anklagats för att spela på samma strängar för att stjäla röster.

– Jag tror att regeringen har lockat många väljare från Jobbik med den här kampanjen.

»Vi är under attack«

Regeringens talesperson doktor Zoltan Kovács avfärdar all oro för och kritik för statlig antisemitism, när jag träffar honom vid Budapests vackra parlamentsbyggnad.

– Det där är skitsnack, säger Zoltan Kovács. Kampanjen har ingenting att göra med Soros ursprung. Han har aldrig ens påstått sig vara jude. Vi har ett problem med hans planer, inte med vem han är.

Dessa »planer«, menar Fideszregeringens talesman, ingår i en avancerad konspirationsteori, lanserad av Ungerns regering. Den gör gällande att George Soros vill importera en miljon migranter årligen till EU. Premiärministern Viktor Orbán har öppet anklagat Soros för att vara hjärnan bakom ett »mafialiknande« internationellt nätverk

Museidirektör Avner Friedman är en av många som jämfört Soroskampanjen med Nazitysklands antisemitiska propaganda.

András Heisler menar att Fidesz velat stjäla röster från högerextrema Jobbik inför nästa års val.

av icke-statliga organisationer (så kallade NGO:er), som »räddat kriminella och terrorister« och hjälpt dem korsa EU:s gränser illegalt. Syftet med planen ska vara att destabilisera Ungerns regering och för att afärsmannen Soros själv ska tjäna pengar på migrationen.

Ungern har vidtagit drakoniska åtgärder och »säkrar« nu sina gränser med taggtråd och beväpnad polis och lokala miliser sedan

hösten 2016. För att inskräpa vi-mot-dom och »krisläget« genomförde Fidesz en teatralisk folkomröstning hösten 2016, för att få ett folkligt mandat bakom sin vägran att ta emot kvotflyktingar. EU:s kvot för Ungern skulle vara blott 1300 flyktingar, men det hördes inte i den massiva skrämselfkampanjen inför omröstningen. »Invandring och invandrare skadar Europas säkerhet, det är ett hot mot människor och för terrorism närmare oss«,

sa Orbán till ungrarna. Enbart 43,9 procent av de röstberättigade ungrarna röstade, vilket var för få för att göra omröstningen giltig. Men 98 procent av de som röstade, röstade nej – vilket fick Orbán att ändå utropa allt som ett stöd för regeringspolitiken.

Sedan kom turen till George Soros. Ett universitet han grundat i Budapest hotades på våren 2017 av nedstängning av regimen, vilket föranledde stora folkliga protester. Redan tidigare har Fidesz-regimen gett sig på utländskt finansierade NGO:er, som konsekvent utmålats som »främmande agenter« och utsatts för lagstiftning. 2014 stängdes flera andra NGO:er som anklagades för att påverka ungerska inhemska intressen, efter att de tagit emot medel från Norge.

Orbán har vill även framställa sig själv som nationens beskyddare, från ett underdogperspektiv. Därför skapades idén om en internationell konspiration mellan det judiskkontrollerade »Sorosnätverket«, migranterna och EU-liberaler.

I Orbáns Ungern är Fidesz den sanna uttolkaren av folkets vilja och intressen. Redan inför det förra valet 2014 liknade en annan propagandakampanj den parlamentariska oppositionen vid kriminella, som »inte förtjänade en andra chans«. Detta gör att många idag kallar Ungern för en illiberal demokrati, där bara en politisk riktning tolereras – statens egen.

Att avbilda en småleende George Soros på skräckaffischer som varnar för »den internationella storfinansens«, som smider ränker för att underkasta sig Ungern, har kritiserats för att anspeå på gamla antisemitiska troper. Om en världsjudendom styrd av giriga bankirer, med skumma planer särskilt riktade mot goda nationalister.

Kampanjerna mot Soros och den påstådda sinistra sammansvärjningen mot Ungern stiger inte ur ett antisemitiskt vakuum, det är bara tonläget som höjts. Inom Fidesz har det sedan flera år funnits en hård politik mot liberala element inom kulturen och akademien, som anklagats för att bereda plats åt antise-

mitism. Exempel på detta är när teaterchefen István Mártas på Nya teatern i Budapest 2011 ersattes med den uttalat antisemitiske György Dörner. 2013 kickades Robert Alföldi från chefsposten för statliga nationalteatern i Budapest, efter att bland annat högerextrema Jobbik ivrigt krävt hans avgång. Alföldi, som var av judisk börd och öppet gay, kallades »icke-ungersk« och ersattes med Attila Vidnyánszky, som hyllade »nationella värden«.

Att Fidesz-regimen samtidigt i årtal angräppte oberoende och oppositionella medier, inklusive Ungerns public service, infört lagar som gjort det svårt och straffbart att kritisera stat och regering, gör att den här sortens orwellianska konspirationsteorier kan torgföras av en stat, trots deras smått fantastiska innehåll.

Orbán återknyter till Horthy

Soros har sedan 1980-talet också donerat flera miljarder dollar till olika progressiva ändamål, genom sin stiftelse Open Society Foundation. Orbán har därför kallat icke-statliga organisationer i Ungern som mottagit sådana bidrag för Soros »agenter« och lagstiftat emot dem. När EU-kommissionen har protesterat mot detta, har Orbán på fullt allvar hävdade att även EU-institutionernas ledare får order av Soros.

Varifrån kommer dessa attacker mot både inhemska och utländska »fiender«? Vad för slags maktavare skapar en skattefinansierad orwelliansk hatkampanj, som pekar ut en enda individ som statens fiende? Har Orbán alltid betett sig så?

På Smúz Café i centrala Budapest träffar jag Zsuzsanna Szelényi, som är ledamot i parlamentsbyggnaden bara ett stenkast bakom oss. Tidigare tillhörde hon det socialliberala partiet Tillsammans, men sedan juni i år är hon politisk vilde. Zsuzsanna Szelényi satt även i parlamentet för Fidesz räkning, åren 1990-1994. Hon tillhörde den första kärnan liberala studenter som tillsammans med Orbán bildade Fidesz 1988, i opposition mot sovjetkommunismen.

– På den tiden var även Orbán liberal. Men hans viktigaste karaktärsdrag då är det som tagit honom dit han är idag: hans extremt starka drivkraft efter makt och att han alltid varit radikal. Detta har gjort att han kunnat anamma eller släppa nästan vilken ideologi som helst.

Orbán förblev en hängiven liberal fram till 1994, men efter att ha identifierat ett maktvakuum på högersidan i Ungern bytte han plötsligt ut Fidesz ideologi mot konservatismen. Det fick Szelényi och ett flertal andra att bryta med partiet.

– Det var så det började, han byter fot när det än behövs. Idag är han inte en konservativ, inte en liberal, utan en auktoritär populist som styr ett bolsjevikparti, som inte hålls samman av något annat än av Orbán själv och hans personlighet.

Szelényi förklarar att Orbán alltid är i behov av en fiende att bekämpa och beskylla för problem, för att behålla sin egen makt. Det är något som kommer från hans radikalism och från att han tillhör konfliktgenerationen som gjorde uppror mot diktaturen. Men Orbán har tagit det ett steg längre och vill även framställa sig själv som nationens beskyddare, från ett underdogperspektiv. Därför skapades idén om en internationell konspiration mellan det judiskkontrollerade »Sorosnätverket«, migranterna och EU-liberaler.

Samma »kamp«, likt David mot jätten Goliat, har Orbán också tidigare fört mot EU, mot multinationella företag och mot det utländska bankväsendet. Det konspiratoriska sättet att tala om bankirers världsmakt har redan tidigare snuddat vid antisemitism, enligt vissa kritiker.

– Allting anspelar mycket medvetet på den ungerska mentaliteten, som i århundraden präglats av att man känt sig som ett ensamt och förtryckt litet folk med en egen kultur, i ett hav av slaver och germaner, förklarar Zselényi.

Och det är här vitmålningen av Miklós Horthys antisemitiska regim kommer in i bilden, fortsätter hon. Orbán vill kunna fortsätta styra under många år till och har behövt hitta en politisk modell från 1900-talet, så att han kan utnyttja ungersk mentalitet, konspirationer och nationalism. Under 1900-talet fanns det bara två ledare som hade makten under lång tid: den högerradikala antisemiten Horthy 1920-1944, samt kommunisten János Kádár 1956-1988. Allt för många ungrare har dock ännu tråkiga minnen från Kádárregimen.

– Så han hade bara Horthy kvar, som även han var en väldigt centralistisk karaktär. Det är därför Orbán behövt vitmåla honom.

Sedan 2012 har flera parker uppkallats efter Horthy, samt flera statyer föreställande

Dagens politiska klimat påminner allt mer om 1930-talets, säger 96-åriga Eva Kiss, som överlevde Förintelsen.

ledaren avtäckts – ibland i sällskap av Fidesz-politiker. Trots att en lag från 2013 förbjuder totalitära personer och symboler i offentliga rum, har Horthy fått vara kvar. I slutet av juni i år nämnde Orbán också Horthy som en »exceptionell statsman«, på grund av hur han tog hand om Ungern efter det första världskriget.

Antisemitismens återkomst

Men bland kullarna i östra Budapest, i en lägenhet som är proppfull av tavlor, bilder och böcker från hela 1900-talet, finns det en pensionerad barnläkare som inte alls håller med om Horthys förträfflighet.

– Jag levde under hela Horthys era, och det var en väldigt svår tid. Redan innan Hitler var det till exempel bara en dröm för judar att bli antagna vid universitetet, berättar Eva Kiss, 96 år gammal.

Eva Kiss föddes i en fattig judisk familj den 1 januari 1921, bara några månader efter att Ungern som första europeiska land infört en antisemitisk lag, som begränsade

judars tillgång till högre utbildning. Eva gick på skrivskola fram till sin examen vid 18 års ålder, men 1939 kom det ännu en lag mot judar som hindrade dem från att även söka de flesta professionella arbeten. Istället fick Eva arbeta på daghem med barn. Hon undvek att bli deporterad till förintelsläger genom att hon kom över ett svenskt skyddspass.

Eva berättar att dagens politiska klimat påminner henne om den gamla Horthytiden. Regeringspropagandan nu är värre än både under de fascistiska och kommunistiska regimerna, menar hon. En statlig kampanj som demoniserat en enda individ har hon inte sett sedan den jugoslaviske ledaren Josip Broz Tito bröt med Josef Stalin. Det var 1948.

– Hur de nu använder paternalism, religion och rasism, det var precis det samma under Horthy. De försöker legitimera sin politik, som inte fascism men inte heller demokrati, utan den illiberalism som Orbán själv talat om. Allt handlar bara om att berika sig själva och om att skapa en ny elit.

Antisemitismen, antiinvandringen, bröstonerna om en hotad nation – det är rökriddare för att folk inte ska tänka på och prata om det vanstyre som pågår, menar Eva Kiss.

Eva visar bilder på sig själv från tidigt 1940-tal, där hon bär en gul davidsstjärna på blusen. Hon visar även sin laptop, där hon läser nyheter på både tyska och ungerska för att hålla sig uppdaterad. Utvecklingen i Ungern sker inte isolerad från omvärlden, utan Eva jämför den med politiken som också lett till Trumps valseger, samt till Brexit. Höger-radikalism och nationalism, som leder till att maktavare som förr bar liberala masker idag plockar av dem:

– Jag har flera gånger själv mött Orbán. Mitt barnbarn Zsuzsi gick i samma musikskola som hans dotter Rahel. Jag stod inte ut med honom då heller.

JOAKIM MEDIN är frilansjournalist, författare, föreläsare och återkommande skribent i Ordfront magasin. I nummer 2 2017 skrev han om det spända läget i Irak.